

RECENZII ȘI PREZENTĂRI

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI, ÎNDRUMĂTOR ÎN ARHIVELE STATULUI JUDEȚUL HARGHITA, BUCUREȘTI, 1988, 192 P.

Volumul „Îndrumător în Arhivele Statului județul Harghita” apărut recent în seria Îndrumătoare arhivistice, întocmit de profesorul LIVIU BOAR, șeful Filialei Arhivelor Statului județul Harghita, este un ghid util și necesar, mult așteptat, care vine să întregască, după apariția în 1984 a micromonografiei Filialei Arhivelor Statului județul Harghita, gama mijloacelor de informare privind patrimoniul arhivistic al județului.

Volumul este structurat pe mai multe capitole prezentând fondurile pe care le păstrează Arhiva județeană: fonduri administrative, fonduri economice, fonduri ale instituțiilor de învățământ, fonduri militare, fonduri judecătorești și colecții arhivistice. Lucrarea se încheie cu un indice de nume și de localități.

Astfel structurată, lucrarea se constituie într-un îndreptar prețios pentru cei ce doresc să se orienteze în bogăția tematică a arhivei filialei Harghita.

Întocnirea îndrumătorului a fost dictată de „necesitatea orientării cercetătorilor în vastitatea materialului arhivistic”, lucrarea fiind „indispensabilă cercetătorului de astăzi al fenomenului istoric, al rolului jucat de ținuturile harghitene în zbuciumata istorie a neamului românesc”.

Lăudabil este și efortul autorului de a prezenta, în prefața fiecărei prezentări de fond a unui scurt istoric al instituțiilor creatoare de documente.

Astfel, ni se oferă un bogat material faptic privind existența instituției școlare

pe teritoriul actual al județului, funcționarea posesorilor, formă de proprietate specifică acestor ținuturi, istoricul instituțiilor de învățământ mediu cu o vechime de mai multe secole etc.

Prezentând principalele fonduri, autorul Îndrumătorului invită, nedecarat, la trezirea interesului pentru cercetarea diverselor aspecte ale vieții economice și social-politice mai îndepărtate sau mai apropiate de pe teritoriul actual al județului Harghita.

Dincolo de posibilitățile pe care le asigură, în primul rând cercetării științifice, materialul arhivistic local oferă minunate posibilități și procesului instructiv-educativ, predării istoriei patriei în special prin integrarea istoriei locale în contextul istoriei naționale.

Contactul nemijlocit al elevului cu documentul istoric, dincolo de încărcătura emoțională, ușurează înțelegerea fenomenelor și proceselor istorice, abordate într-o manieră generală, face palpabilă istoria, elevii vor înțelege că istoria s-a „întîmplat” și în orașul sau satul lor, chiar și în familia lor, ceea ce va declanșa nelinielnic noi și puternice motivații pentru studiul istoriei patriei, pentru cunoașterea trecutului istoric al poporului.

În această perspectivă, Îndrumătorul constituie un excelent instrument didactic, un motiv în plus să mulțumim autorului și Direcției Generale a Arhivelor Statului care a avizat și a făcut posibilă apariția acestui îndrumător.

CAROL BACS

DIN TEZAURUL DOCUMENTAR DOBROGEAN, București, 1988, 444 p., ediție de documente întocmită de Marin Stanciu, Ana Chiriac, Aurelia Răducănescu.

Între succesele editoriale cu care ne-a obișnuit Direcția Generală a Arhivelor Statului se înscrie și acest volum, realizat în urma selecției efectuată din fondurile aflate la Filiala Arhivelor Statului din județul Constanța, în principal, și din alte cîteva arhive ale unor instituții locale, precum și din cele păstrate la Direcția Generală a Arhivelor Statului. Au fost alese 365 de documente, în cea mai mare parte inedite, din intervalul 1877—1918.

Prin conținutul lor — așa cum se subliniază și în Introducere și în rezumatul în limba franceză (p. 3—30) — documentele reliefează aspecte variate privind mai ales Constanța, principalul oraș-port al țării noastre, care după războiul pentru independență a cunoscut o dezvoltare deosebită sub raport economic, edilitar urban și portuar, dar și din punct de vedere al vieții sociale, politice și culturale.

Documentele se referă la înființarea de ateliere și fabrici la activitatea comercială și de transport și la modernizarea orașului-port Constanța; prezintă atmosfera dinainte și de după alegerile electorale și condițiile de viață și de muncă ale muncitorilor, revendicările lor economice și sociale; se oferă date interesante privind organizarea învățămîntului, care să răspundă cerințelor administrației și vieții comerciale locale, precum și o serie de știri privind alte domenii ale vieții culturale (spectacole, congrese, presă, societăți culturale

locale etc.); cîteva documente surprind situația orașului port în timpul ocupației străine în vremea primului război mondial, distrugerile provocate în Constanța.

Volumul, respectă normele întocmirii unei ediții moderne de text, dînd lista documentelor, apoi, respectîndu-se ordinea cronologică, fiecare document este însoțit de rezumat, textul în original (română, franceză, germană) cu traducerea celor în limbi străine, glosar, indice general: editorii au rezolvat în text sau în note unele probleme legate de datare, loc de emitere, unele date cronate sau indescifrabile.

Perioada documentară este cuprinsă între războiul de independență (1877—1878), în urma căruia țara noastră a obținut prin sacrificiul poporului român pe cîmpul de luptă recunoașterea internațională a independenței absolute de stat și întregirea firească a hotarelor dunoreano-pontice eveniment care — alături de cele din anii 1859 și 1918 — a marcat o etapă importantă în desăvîrșirea statului național român, în lupta poporului român pentru unitate deplină politică. Documentele incluse în volum permit cercetătorului o viziune retrospectivă și în perspectivă a istoriei locale a orașului-port Constanța, cu implicații pentru întreaga evoluție a ținutului dobrogean, străvechi ținut românesc.

ANCA GHIĂȚĂ

Brăila. File de istorie. Documente privind istoria orașului. 1919—1944, vol. II, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, 1989, 539p. cu 25 ilustr. și facs.

Continuare a volumului „Documente privind istoria orașului Brăila — 1831—1918” editat de Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, lucrarea „Brăila — File de istorie” propune cercetătorilor, cadrelor didactice, elevilor, tînturilor brăilenilor preocupați de istoria ora-

șului în care s-au născut, trăiesc sau muncesc, un număr de 436 de documente arhivistice privind viața social economică a Brăilei în perioada 1919—1944.

Prezentate cronologic și selectate după criteriul relevanței în raport cu momentele semnificative ale acestui interval de timp,

documentele reconstituie, în ansamblul lor atmosfera, direcțiile și ritmurile vieții economice, social-politice și culturale ale Brăilei interbelice.

Viața economică beneficiază, în mod firesc de o reflectare documentară amplă și mai cu seamă consistentă, surprinzând ansamblul structurii, elementele componente, motivațiile, creșterile și descreșterile, crizele și cauzele, proiectele și mijloacele de progres în condițiile date. Documentele probează că problema esențială a economiei brăilene consta în adaptarea la noile condiții ale dezvoltării statului național unitar român, prin reconsiderarea conținutului, rolului și locului activității portuare, dezvoltarea și diversificarea activității industriale, încurajarea exportului de mărfuri, altele decât cerealele și cîștigarea unor piețe externe, precum și corelarea dezvoltării industriei, agriculturii, comerțului și transportului feroviar, fluvial și maritim. Sînt consemnate preocupările locale pentru modernizarea portului și industriei, pentru atragerea — prin căi de comunicație mai directe — a mărfurilor transilvănene, pentru contracararea efectelor nefavorabile ale activității Comisiei Europene a Dunării (de Jos), pentru statuarea unor privilegii care să diminueze concurența inegală cu marele port maritim Constanța, pentru permanentizarea activității portuare în timpul iernii, prin dotarea cu spărgătoare de gheață, pentru organizarea muncii și creșterea productivității. Documentele referitoare la activitatea industrială relevă preocupările pentru modernizarea unor unități cum ar fi fabrica de ciment „I. G. Cantacuzino” sau pentru crearea altora (fabrica „Orezul”, de decorticare, de amidon și glucoză, atelierele Societății Franco-Române, primul laminor, noi unități de morărit).

Activitatea cu caracter agricol este reflectată indirect prin prisma celei comerciale, sau direct, prin referiri la expozițiile și congresele din domeniu, la veniturile realizate de administrație prin arendarea terenurilor limitrofe sau la potențialul economic complex al Bălții Brăilei.

Activitatea financiar-bancară, temel și argument al dezvoltării comerțului, industriei, agriculturii și transportului, este surprinsă,

în documente monografice, sintetice. Astfel în 1927 existau 21 de bănci și sucursale, cu capitaluri românești și străine variind între 360 milioane (Marmorosch Blank) și un milion lei (Banca Populară), cu o influență covârșitoare în economia orașului.

O caracteristică importantă a documentelor cu caracter economic este profilarea unei conștiințe brăilene distincte, avînd ca determinări realismul bazat pe experiența trecutului, înțelegerea dialecticii prezentului și prevederea lucidă a perspectivei ținînd seama de principalii factori din plan național și internațional. De pildă, cele referitoare la Comisia Europeană a Dunării, la capacitatea tehnicienilor români privind întreținerea Dunării maritime, la înlocuirea bacului din zona Ghecet printr-un ferry-boat, sau la respectarea pieții mediteraneene, relevă maturitate politică și juridică, încredere deplină în forțele și drepturile naționale, înțelegerea necesității producției de calitate și a exportului acesteia în legătură indisolubilă cu activitatea de marketing.

O serie de documente se referă la dezvoltarea urbanistică a orașului, începînd cu reconsiderarea perimetrului și includerea comunelor suburbane și terminînd cu noi dotări reprezentative, precum Palatul agriculturii, halele centrale, școala normală, Liceul comercial și Casa asigurărilor sociale. Se acordă atenție și hrubelor specifice orașului care provocau constructorilor multe surprize.

Un mare număr de documente reflectă viața culturală deosebit de intensă și complexă a Brăilei din această perioadă. Dezvoltarea învățămîntului este amplu surprinsă în legătură nemijlocită cu evoluția economică, prin documente referitoare la înființarea liceelor industriale și comerciale, școlilor — de zi și serale, școlilor, de artă și meserii, școlilor muncitorești „Universității populare libero”.

Activitatea cultural — artistică este relevată în amploarea și diversitatea ei, aceasta desfrîndu-se la cote calitative ridicate compatibile celor mai importante centre cu o tendință pronunțată spre utilizarea mai eficientă a valorilor educative proprii și din plan național. Se dezvoltă rețeaua de cinematografe, se întroduce filmul sonor, se produc cu specta-

cole de aleasă ținută cele mai bune teatre din Capitală și din țară, se amplifică rețeaua și activitatea bibliotecilor, apar noi publicații periodice, între care și „Analele Brăilei”, se tipăresc monografiile se cercetează folclorul muzical, se organizează festivaluri folclorice și sezători literare cu personalități prestigioase, se încurajează artele plastice și se completează pinacoteca orașului, se realizează statuia Ecaterinei Teodoroiu, se consumă epoca de glorie a conferințelor susținute de mari personalități cultural-științifice, se face o primire triumfală Operei Române de sub conducerea lui G. Niculescu Basu (1934), se intensifică activitatea tipografiilor și a căminului cultural din Brăilița, se actualizează structura organizatorică a principalelor instituții cultural-educative („Lyra”, Biblioteca comunală) și se conjugă eforturile numeroaselor societăți și asociații cu caracter social-cultural.

Citeva documente se referă la unele succese ale activității medicale (chirurgul V. Dimitriu), la igiena și sănătatea precară ale copiilor din școlile de ucenici, sau la recrudescența morbidității din prima jumătate a anului 1942.

Este bine reliefată chiar și activitatea sportivă și turistică, surprinzându-se momentul înființării Oficiului Județean de Turism (iulie 1935), inițiativele Societății sportive „Franco-Română” și intensa propagandă aviatică, prin mitinguri în Parcul Monument.

Un număr mare de documente consemnează activitatea social-politică, Brăila situându-se între primele rânduri printre centrele revoluționare ale țării, cu vechi tradiții muncitorești. Se remarcă, astfel, răspindirea gazetelor muncitorești în frunte cu „Socialismul”, atmosfera revoluționară a adunărilor și manifestărilor din perioada 1918–1919, amploarea grevei generale din 1920 și a represaliilor (care au dezorganizat temporar mișcarea), adeziunea la lucrările Congresului Comunist Român din 1921, constituirea secției locale a P.C.R. în 1924 și trecerea acesteia în ilegalitate.

Un grup important de documente reflectă activitatea organizațiilor muncitorești, îndeosebi a sindicatelor și partidului socialist, înființarea „Casei Poporului” și a „Școlii

proletariene Ștefan Gheorghiu”, activitatea Blocului Muncitoresc Țărănesc, propaganda prin manifeste, lupta grevistă a muncitorilor portuari, industriali și din șantiere.

Alte documente consemnează nivelul scăzut de viață al muncitorilor, acțiunile lor protestatare, materializate în memorii, demonstrații sau greve, desfășurate cu amploare și intensitate deosebite în condițiile puternicei crize economice din perioada 1929–1933 (la Șantierele Societății Franco-Română, Port, C.F.R.).

Sînt relevante, într-o serie de documente acțiunile antifasciste și antirăzboinice ale organizației locale a Partidului Social-Democrat și ale Comisiei Sindicatelor muncitorești prin manifeste publicate în ziarul „Săgeata” (ian.-feb. 1933) și adunări de protest (nov. 1936, din inițiativa Asociației „Victoria” a foștilor combatanți).

Perioada anilor 1940–1944 este amplu reprezentată în volum prin documente referitoare la intensificarea activității represive îndeosebi împotriva comuniștilor, la activitatea conspirativă, la intervenția Gestapo-ului la prezența în Brăila a lui Emil Bodnăraș, precum și la formele de luptă folosite (manifeste, bancnote cu înscrisul „Dați nemții afară”, sabotaje etc.), la starea de spirit profund antifascistă a poporului și armatei, precum și la evenimentele locale petrecute după comunicatul din seara zilei de 23 August: pregătirile de luptă ale comandamentului german, minarea docurilor, întărirea pozițiilor în Brăilița, Lacu Sărat, Vădeni și Ianca, schimburile de focuri cu jandarmii care însoțeau mașina Prefectului, incendierea magaziiilor din Port, deraierea unui tren cu muniții, aruncarea în aer a unor vagoane cu muniții la Brăilița, Baldovinești și Făurei, intrarea armatei roșii în Brăila și retragerea ultimelor trupe germane în noaptea de 27 spre 28 august.

Elaborată cu profesionalitate și rigoare științifică, lucrarea transmite, în subteran, fiorul tonic al efervescenței vieții și al continuității activității creatoare în Brăila, constituindu-se prin aceasta, nu numai într-un tezaur informativ-documentar ci și într-un inestimabil instrument educativ.

G. PĂTRAȘCU

ARCHIVUM, XX XIII, 1988. ANNUAIRE INTERNATIONALE DES ARCHIVES

Continuând tematica numerelor din anii 1972—1973, volumul din 1988 a fost alcătuit pe baza unui chestionar trimis tuturor corespondenților revistei pentru a-l putea retransmite apoi depozitelor de arhivă care sînt deschise publicului și prezintă interes pentru cercetarea istorică.

În același scop, chestionarul a fost trimis și Direcțiilor Naționale ale Arhivelor din țările nemembre ale Consiliului Internațional al Arhivelor. Diferența față de precedentul număr rezidă în absența nomenclurii fondurilor conservate; de asemenea, cercetătorul interesat trebuie să se refere la volumul din 1972—1973 în ceea ce privește natura depozitului.

Bibliografia relativă la ghiduri și repertoare a fost actualizată pe baza manuscrisului Margaritei Vasquez de Parga, în colaborare cu Soledad Garcia Fernandez și Mercedes Gomez Montezano: An International Bibliography of Directories and Guides to Archival Repositories: a Ramp Study.

Chestionarul include indicații precise despre condițiile legale de dare în cercetare ale arhivelor. Cantitatea de documente dintr-un depozit nu a fost totdeauna transpusă în metri liniari, fiind indicată adesea în „picioare” sau metri cubi.

Autorii anuarului precizează faptul că prezentul volum nu oferă informații certe relativ la caracterul deschis sau închis al depozitului: anumite depozite au fost declarate „istorice” în ciuda creșterilor constante provenind din sectorul administrativ, și invers; altele au fost declarate deschise atunci cînd nu mai primeau decît donații și dispoziții testamentare.

O mențiune specială este legată de utilizarea magnetofonelor și mașinilor de scris, un răspuns pozitiv la chestionar trebuind să fie abordat cu prudență, întrucît, de cele

mai multe ori nu este vorba decît de posibilitatea de lectură a microfilmelor.

Această nouă ediție a anuarului este în măsură să servească cercetătorilor și istoricilor, nu numai din străinătate dar și din propriile țări, constituind un instrument rapid care le va permite să comunice cu toți cei care dețin informații.

Cele zece puncte ale chestionarului sînt următoarele: 1. Numele Directorului; 2. Numele Serviciului; 3. Adresă topografică, poștală, telegrafică; 4. Telefon și număr de telex; 5. Bibliografie: a) există în țara dumneavoastră un anuar național? b) există un ghid general pentru ansamblul fondurilor din depozit? c) există o listă de instrumente de cercetare (ghiduri, inventare, repertorii) stabilită pentru fondurile din depozit? d) există un ghid special pentru cercetările genealogice? 6. Zile și ore deschise publicului; 7. Zile de închidere, altele decît zilele de sărbătoare națională; 8. Condiții legale de dare în cercetare ale arhivelor: a) amînări ale dării în cercetare; b) condiții de acces ale cercetătorilor naționali și străini; 9. Fonduri conservate: a) Lungimea liniară (în m) a rafturilor ocupate; b) Depozitul este cu caracter strict istoric (fonduri închise) sau crește (fonduri deschise)? 10. Mijloace puse la dispoziția cercetătorilor pentru a le ușura munca: a) există aparate de reproducere care să lucreze pentru public? (fotografie, microfilm, reprografie); b) există înlesniri pentru cercetători folosind magnetofonul, mașina de scris?

Au răspuns la chestionar Organizațiile internaționale ale arhivelor (12) și 149 de țări, de la Afganistan la Zimbabwe, printre care și România.

M.S.

ARCHIVUM VOL. XXXIV, 1988.

În 1985 Comitetul de redactare al revistei Archivum a avut inițiativa de a pregăti pentru anul 1988 un volum consacrat pre-

gătirii profesionale a arhiviștilor. Prezentul volum, care se adresează în exclusivitate arhiviștilor din lumea întreagă și care este

redactat în franceză, engleză, italiană, a fost conceput după o listă de sugestii și propuneri pentru subiecte și autori posibili. El respectă un anumit echilibru între teorie și practică, neignorând problemele actuale ale informației, ale arhivelor tehnice și ale arhivelor audio-vizuale care solicită o pregătire corespunzătoare. O bibliografie comentată despre pregătirea profesională a arhiviștilor însoțește volumul. 12 articole semnate de arhiviști din întreaga lume alcătuiesc structura volumului.

Primul articol, consacrat pregătirii profesionale a arhiviștilor din URSS, descrie în detaliu conținutul cursului de pregătire arhivistică de cinci ani, din 1931 (când a fost creat Institutul pentru Istorie și Arhive) și până în prezent, precizându-se că între 1988 și 1989 trebuie aduse îmbunătățiri acestei forme de învățământ.

O interesantă „Introducere în învățământul arhivistic din China” ne relevă faptul că, în China 47 de colegii și universități predau în prezent cursuri de arhivistică la 34 000 de studenți în timp ce 48 de școli politehnice și-au deschis cursurile la 5 400 de studenți, iar organizațiile care gestionează arhivele oferă o reciclare pe termen scurt la 200.000 de arhiviști.

Dezvoltarea continuă a tehnologiei de informații ne obligă la reevaluarea programelor și organizării pregătirii profesionale arhivistice. Efectele tehnologiei informației sînt profunde și se răsfrîng asupra conceptelor și principiilor de bază ale studiilor profesionale. Trebuie subliniată importanța reprografiei, a sistemelor electronice de comunicare, a terminologiei, tendințele de standardizare și punerea în valoare a informației. În acest sens articolul „Tehnologia informației. O incitare la instruire” semnat de Michael Cook de la Universitatea din Liverpool, propune un program tip bazat pe instrucțiunile RAMP ale UNESCO pentru dezvoltarea programelor de învățământ ale informației.

O amplă prezentare a procesului de „pregătire în arhivistică: evoluție, context și conținut” a lui Carol Couture de la Universitatea din Montréal, pune în lumină viitorul

angajat al arhivisticii, faptul că aceasta se găsește într-un moment al evoluției sale în care se impun dezvoltarea și consolidarea programelor de pregătire arhivistică adecvate, în care trebuie determinate limitele sferei sale de activitate iar arhivistul să fie acela care să fixeze conținutul pregătirii sale.

Bibliografia din finalul volumului a fost realizată în cadrul acestui articol și cuprinde două mari secțiuni: I — Monografii, II — Articole din periodice.

Din ce în ce mai mult devin accesibile arhivele pe microfilme, filme, video și benzi magnetice, alături de obișnuitul suport hirtia. Pentru a asigura științific conservarea lor este necesar să cunoaștem materialul din care este alcătuit suportul, comportarea sa în timp, aceasta necesitînd cunoștințe speciale pe care trebuie să le posede orice arhivist, specialist și tehnician. Sînt puține instituții în lume care pot să dea această pregătire specializată. De-a lungul anilor conștiința importanței arhivelor a crescut odată cu numărul depozitelor și cu nevoia de pregătire a arhiviștilor cărora trebuie să li se asigure cele mai bune mijloace în ceea ce privește pregătirea, metodologia și literatura de specialitate. În viitor se va realiza o nouă mutație în arhive: documentul nu va mai putea fi constituit numai din text ci și de cifră și imagine. Toate acestea sînt examinate cu atenție în cadrul a două articole semnate de reprezentanți ai arhivisticii din Franța și India.

O adevărată prolegere despre istoricul științei arhivistice ne înfățișează articolul lui Elio Lodolini de la Universitatea din Roma.

Această disciplină s-a afirmat în secolul al XIX-lea ca o ramură științifică pe planul teoriei pure, cu principii universale recunoscute. Cunoașterea istoriei și a dreptului constituie premisele pe care se bazează studiul teoriei arhivistice.

În finalul articolului autorul afirmă că știința arhivistică este diferită de biblioteconomie și științele de informare și, în consecință, școlile pentru arhiviști trebuie să fie separate de cele pentru bibliotecari.

Se desprinde încă o concluzie importantă dintr-un articol consacrat necesității pregătirii arhivarilor din întreprinderi: aceștia trebuie să posede bune capacități de organizare și inovație, competență, simțul prezentării dar și al planificării iar programul calificării și reciclării lor trebuie realizat în corelație cu programul general al pregătirii arhiviștilor.

Pentru toți cei interesați de pregătirea profesională în domeniul arhivistic, volumul XXXIV al *Archivum*-ului oferă noi cunoștințe de specialitate și importante repere de studiu pentru viitor.

M.S.

BULLETIN DU COMITÉ DES ARCHIVES D'ENTREPRISES, Nr. 11, BRUXELLES, 1988, 103 p.

Între 29 septembrie și 2 octombrie 1988 a avut loc la Madrid ședința de lucru anuală a Comitetului Arhivelor din întreprinderi, la care au participat membri corespondenți din Danemarca, Franța, Olanda, Norvegia, Suedia, Anglia, S.U.A. și Spania. Cu acest prilej au fost dezbătute teme privind modul de păstrare a arhivelor din întreprinderi, arhivele bancare, și importanța lor pentru istoria economică și industrială, publicațiile comitetului, posibilitatea transformării Comitetului în secțiune C.Î.A.

Articolele apărute în Buletinul sus-menționat ilustrează tema și aduc noi și prețioase informații, acumulate într-o practică îndelungată a muncii cu arhiva. Deși teoretic se poate face o distincție netă între valorile științifice, economice, tehnice, sociale, politice, culturale ale informării, în

practică este dificil să stabilim o asemenea deosebire. Se evidențiază necesitatea diferențierii documentelor cu termen lung de păstrare de masa documentelor care vor fi distruse într-o zi sau alta. De asemenea, se publică o listă a informațiilor care trebuie păstrate și arhivate, în diferite domenii. Conceptului de păstrare a documentelor și aplicării lui la arhivele din întreprinderi, păstrării documentelor pe suport netraditional precum și principiilor evaluării arhivei cu termen permanent de păstrare le sînt consacrate alte articole. O dare de seamă interesantă asupra comunicărilor susținute pe teme amintite încheie acest număr al Buletinului — sursă importantă de informații pentru arhiviștii de pretutindeni.

MAGDALENA STOICESCU

ARHIVEN PREGLED, GODIŠNIK NA GLAVNO UPRAVLENIE NA ARHIVITE PRI MINISTERSKIYA SĀVET (Revista arhivelor. Anuarul Direcției Generale a Arhivelor de pe lângă Consiliul de Miniștri) nr. 1—4, Sojia, 1987.

Progresele realizate de arhivistica bulgară în ultimele decenii precum și gama largă de probleme teoretice și practice ce se cer dezbătute și rezolvate determină o anumită compartimentare a sumarului revistei pe care o prezentăm. Astfel, materialele semnate de specialiști în domeniul istoriei și arhivisticii sînt, de regulă, incluse în cîteva rubrici cu caracter permanent (*Arhivistica, Din experiența noastră, Arhivele în străin-*

tate, Recenzii și prezentări, Cronică) la care se adaugă, după nevoi, rubrici ca: *Viața internațională, Pe teme actuale, Documentare, Restaurare și conservare*. Specifică pentru arhivistica bulgară în general, deci, în particular, și pentru profilul revistei „Arhiven pregled”, este absența lucrărilor de paleografie, diplomatică, sigilografie etc. Faptul decurge din modul de organizare a Fondului Arhivistic Național bulgar: documentele medievale fac parte din tezaurul Bibliotecii

Naționale, arhivele dirijînd numai izvoarele istorice alcătuite începînd din secolul al XIX-lea.

Păstrîndu-se în acest cadru cronologic, revista cercetează multilateral și profund, teoretic dar și practic, problemele specifice arhivisticii bulgare.

Astfel, în rubrica *Arhivistică* sînt găzduite articole asupra: posibilităților de perfecționare a cataloagelor sistematice (Ž. Krajčeva, *Catalogul sistematic-perfecționare sau o altă metodă de rezolvare a problemei*, nr. 1, p. 3-13), modului de preluare și păstrare a unor arhive personale (E. Tabakova, *Cum a fost preluată și conservată în Arhiva de stat regională - Ruse arhiva lui Zahari Stojanov*, nr. 1, p. 24-28), modalităților de control și îndrumare, posibilităților de aplicare a unor tehnologii moderne (G. Siameonova, *Automatizarea locului de muncă a arhivistului - tehnologie nouă și viitoare realitate în arhive*, nr. 2, p. 43-46; R. Donkov, *Programarea cercetărilor pe problemele sistemului informațional al arhivelor*, nr. 4, p. 11-22) ș.a. În nr. 3 rubrica este consacrată în întregime unei interesante dezbateri referitoare la centralizarea muncii de arhivă în relație cu principiul unității și nedispersării fondurilor arhivistice. Materialele publicate reprezintă referatele și comunicările susținute în cadrul unei Conferințe naționale pe tema enunțată, care s-a desfășurat la Sofia în aprilie 1987. Conferința, organizată de secția „Arhivistică” a Societății Istorice Bulgare împreună cu Direcția Generală a Arhivelor, a urmărit modul de aplicare a acestor principii arhivistice de bază și a încercat să formuleze metode și căi viitoare de realizare. Printre altele, au fost susținute comunicări cu caracter general (P. Pejkov, Ž. Krajčeva, M. Burmova, K. Ancova, *Problemele actuale ale centralizării muncii de arhivă* p. 5-14) și comunicări cu caracter specific (L. Tvetkova, O. Punev, *Problema nedispersării fondurilor arhivistice de proveniență personală*, p. 51-55). În cuvîntul său de închidere a lucrărilor Conferinței, profesorul Dolno Doinov, director general al Arhivelor, a subliniat că în viitor

trebuie să se organizeze întîlniri cu ministerele și organizațiile centrale, cu Comitetul pentru cultură, Comitetul pentru tehnologie și cercetări noi, Comitetul pentru cibernetică ș.a. în cadrul cărora problemele păstrării documentelor scrise să fie discutate din punct de vedere al tendințelor decenzalizatoare manifestate de instituțiile și comitetele mai sus amintite.

În rubrica „Din experiența noastră”, se împărtășesc realizări, se caută noi forme și metode de rezolvare practică a unor probleme referitoare, de exemplu, la asigurarea documentelor, la verificarea fondului arhivistic în procesul de alcătuire a inventarelor, la posibilitățile de perfecționare a cataloagelor, la metodele, realizările, perspectivele și deficiențele acțiunii de preluare și înregistrare a unor fonduri noi și altele. Sînt, de asemenea, făcute publice rezultatele unor activități de popularizare a muncii arhivistice cum este cazul seriilor tematice organizate de Arhiva regională Tolbuhin (nr. 2, p. 51-53). Socotînd fondul arhivistic nu numai ca izvor documentar dar și ca material didactic în acțiunea instructiv-educativă, revista a organizat, în cadrul aceleiași rubrici, un schimb de experiență pe tema „Arhivele și tineretul studios” (nr. 4, p. 41-57).

Cunoașterea arhivelor străine se realizează prin intermediul rubricii „Arhivele în străinătate”, prezentîndu-se probleme specifice ale arhivelor elvețiene (nr. 1), franceze (nr. 2 și 4) și slovace (nr. 3).

Rubrica *Recenzii și prezentări* oferă o privire de ansamblu asupra publicațiilor (periodice sau volume) bulgărești și străine de arhivistică din perioada imediat premergătoare anului 1987. Astfel, în nr. 1 se recenzează: un manual destinat învățămîntului superior, apărut în 1986 la Moscova și consacrat problemelor teoretice și practice ridicate de conservarea documentelor (Ž. F. Sergazin, *Bazele asigurării conservării documentelor*), un catalog de documente diplomatice din Arhiva Națională a Statelor Unite (*Diplomatic Records A Select Catalog of National Archives Microfilm Publications*,

Washington, 1986) și un îndrumător în arhivele bulgare (*Arhivele în Bulgaria, Îndrumător*, Sofia, 1986) iar nr. 4 prezintă numărul 200 al revistei „Arhivele Ucrainei”, apărut în al 40-lea an de la existență.

Rubricile *Cronică* și *Viața Internațională* se fac ecoul manifestărilor interne și internaționale: Conferința națională a arhiviștilor bulgari, martie 1987 (nr. 2, p. 85–87), lucrările Comisiei centrale de evaluare a Direcției Generale a Arhivelor, 1986 (nr. 1, p. 74–76) lucrările Comisiei centrale de expertiză și control, 1986 (nr. 1, p. 77–78), sesiunea Comitetului Executiv al Consiliului Internațional al Arhivelor — Berna, septembrie 1986, Consfătuirea directorilor de arhivă din capitalele țărilor socialiste, Sofia, septembrie 1987 (nr. 4, p. 77–79 și 80–81). Tot rubrica *Cronică* popularizează rezultatele unei foarte interesante inițiative. Cu ocazia anului comemorativ „Vasil Levski” specialiștii din Arhiva istorică centrală și din arhivele regionale, în colaborare cu ziaristi de la ziarul „Otečestven front” au realizat, de-a lungul a șapte luni, un număr de nouă reportaje consacrate activității revoluționarii bulgari.

Deosebit de interesant și pentru specialiștii români este textul *Legii pentru modificarea și completarea Legii Fondului Arhivistic Național*, aprobată de Adunarea Națională în ședința din 8 iulie 1987 și publicată în *Dărzăven Vestnik* (Monitorul Oficial) nr. 55 din 1987 (nr. 4, p. 3–10). Schimbarea Legii Fondului Arhivistic Național din 1974 a fost impusă de seria de succese obținute de arhiviștii bulgari în activitățile de achiziționare, înregistrare, prelucrare, conservare,

valorificare și editare a documentelor de arhivă, succese ce au generat o serioasă discrepanță între prevederile legale și situația reală. Pentru stabilirea modificărilor necesare, în 1982 a fost instituită o comisie cu sarcina de a aduna și prelucra propunerile primite din partea unui larg cerc de specialiști și de a studia legile în vigoare în Bulgaria și în alte țări. Proiectul de lege redactat pe aceste baze a fost supus în 1986 spre analiză unor ministere, organizații centrale și instituții culturale direct interesate: Ministerul de Justiție, Ministerul Finanțelor, Procuratura generală, Tribunalul Suprem, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne, Academia Bulgară de Științe, Consiliul pentru legiferări de pe lângă Consiliul de Stat, Comitetul pentru cultură etc. S-a urmărit astfel realizarea unei mai bune colaborări între Direcția Generală a Arhivelor Statului și creatorii de arhivă.

În linii generale, Legea urmărește să asigure centralizarea muncii de arhivă și stabilirea limitelor de competență, să creeze noi posibilități de completare a Fondului Arhivistic Național cu documente de proveniență particulară în mod special prin donații, inclusiv testamentele, să modifice unele termene de păstrare etc.

Urmărind cele patru numere ale Revistei Arhivelor apărute pe anul 1987, cititorul se poate informa asupra problemelor capitale ale arhivisticii bulgare precum și asupra unor aspecte ale vieții arhivistice internaționale.

OLIMPIA GUȚU

BULLETIN D'INFORMATION, 10, SOFIA, 1986.

Buletinul de informații al Centrului Internațional de Informare asupra Surselor Istoriei Balcanice — CIBAL — care apare anual în limbile franceză și bulgară — conștientă numărul 10 din 1986 celei de-a zecea aniversări a fondării CIBAL, prilej pentru a evalua munca Centrului și a cărui contribuție

la cooperarea internațională în domeniul științei și culturii crește mereu în numele păcii și înțelegerii între popoare. Sînt prezentate, bilingv, dlocuțiunile participanților la cea de-a IV-a sesiune a Consiliului CIBAL de la Sofia, darea de seamă asupra îndeplinirii Programului CIBAL din perioade

ianuarie 1982 — mai 1986, programul activităților CIBAL pentru perioada 1986—1988, raportul final asupra participării efective la sesiune. În deschiderea lucrărilor sesiunii CIBAL s-a specificat că planurile și problemele supuse dezbaterii vor oferi noi perspective pentru dezvoltarea CIBAL, „activitatea comisiilor internaționale Arhive și microcopii, Manuscrise, Acte medievale, Publicații, ca și munca pe sursele de arhive, elaborarea de repertorii, formarea cadrelor, contribuind la creșterea rolului CIBAL pe scară balcanică și europeană”.

În Darea de seamă asupra îndeplinirii Programului CIBAL în perioada ianuarie 1982 — mai 1986 sînt prezentate lucrările de referință asupra arhivelor, apărute anterior, precum și lucrări aflate în curs de pregătire. Un moment important al Sesiunii CIBAL l-a constituit analiza Comisiei arhivelor și microcopiilor al cărei obiectiv principal era elaborarea Catalogului repertoar. Elaborarea unei liste preliminare de manuscrise slave despre istoria și cultura Balcanilor a început prin stabilirea unei liste de manuscrise slave. Din toate proiectele de lucrări cu manuscrise neslave nu a fost prezentat decît cel cu privire la manuscrisele orientale. Două proiecte: Inventarul colecțiilor de manuscrise glagolitice croate și manuscrisele chirilice despre istoria balcanică, păstrate la Biblioteca națională de la Paris, au fost parțial realizate.

În domeniul activității științifico-metodologice de cercetare și organizare cu ajutorul lucrului pe manuscrise, sarcina principală a Comisiei a fost redactarea definitivă și publicarea metodologiei-standard de catalogare a manuscriselor în vederea elaborării unui catalog-repertoar al monumentelor narative relative la istoria și cultura popoarelor din Balcani. S-a propus organizarea la Sofia, în anul 1988, a unei mese rotunde internaționale rounind reprezentanți ai bibliografiilor specializate pe probleme ale sud-estului european și Balcani ca etapă preliminară în vederea participării la cel de-al VI-lea congres de studii balcanice cu tema „Istorie grafie și cercetări bibliografice efectuate în mijlocul AIESEE și în

afara ei”. Secretariatul CIBAL s-a angajat să publice „Bibliografia studiilor balcanice” care apare anual. Obiectivele CIBAL în domeniul bibliografiei și documentării sînt legate de lărgirea activității bibliografice: pregătirea de lucrări de referință bibliografice, cooperări și schimb de informare bibliografică cu centrele internaționale.

Buletinul informează despre activitatea Centrului CIBAL în perioada 1986—1988: alcătuirea instrumentelor de cercetare asupra surselor de istorie balcanică și pregătirea noilor lucrări de referință; organizarea microfilmării surselor referitoare la istoria țărilor balcanice și a relațiilor lor cu lumea mediteraneană și cu alte țări; punerea la dispoziția cercetătorilor a materialelor — surse de documente, a inventarelor de arhivă, a bibliografiilor; elaborarea și publicarea de studii și informații asupra surselor; contribuția la formarea arhiviștilor și cercetătorilor în domeniul științelor auxiliare ale istoriei; organizarea de conferințe, de colocvii și seminare cu privire la izvoarele balcanice.

În perioada 1986—1988 CIBAL va continua să stăruie pentru dezvoltarea cooperării cu diverse organisme naționale internaționale. Activitatea Comisiei de arhive și microcopii și a secretariatului CIBAL sînt orientate către îndeplinirea sarcinilor de pregătire a unor lucrări de referință asupra documentelor privitoare la istoria Balcanilor și microfilmarea noilor izvoare ale istoriei Balcanilor.

Buletinul consemnează, de asemenea, cel de-al patrulea seminar de paleografie și diplomatică latină care a avut loc în Sicilia. Tineri cercetători din Bulgaria, Grecia, Polonia, Ungaria și Iugoslavia au dezbătut probleme de codicologie, paleografie, și diplomatică latină, au audiat conferințele profesorilor de la Institutul de paleografie din Roma despre dezvoltarea scrierii latine și cărțile manuscrise din Italia în timpul Evului Mediu pînă-n Epoca Renașterii, au analizat documente în cadrul cursurilor

practice de descifrare a actelor notariale provenind din registrele de arhivă de la Trapani.

O sintetică dare de seamă este consacrată Conferinței științifice internaționale de la München din mai 1986 (la care a participat și România) cu tema „Documentele diplo-

Elio Lodolini, *Arhivistica. Principii e problemi*, ed. II, Milano, 1985, 300 p.

Continuând bogata și îndelungată tradiție a arhivisticii italiene, Elio Lodolini aduce, prin această lucrare, o contribuție de seamă în acest domeniu. Este, de fapt, o încununare a activității pertinente pe care autorul o desfășoară de mai multe decenii și care constă în numeroase studii asupra arhivelor din Italia, dar și din alte țări ale lumii. Este, totodată, un important pas înainte pe calea deschisă mai demult, jalonată de lucrări de referință ca cele semnate de Pio Pecchiai (*Manuale pratico per gli archivisti*, 1911), Eugenio Casanova (*Archivistica*, 1928) sau Giovannino Angarano (*Tecnica archivistica*, 1942).

Cartea lui Elio Lodolini se deschide cu o scurtă „Introducere” (p. 11—18), în care autorul face o privire istorică foarte concisă asupra arhivelor în general, abordează unele noțiuni de bază și fixează limitole lucrării sale. Primul capitol se intitulează „Nașterea arhivei. Cele trei — sau patru — faze din existența complexelor documentare. O problemă preliminară de terminologie” (p. 19—30). Sunt discutate noțiunile de „arhivă istorică” „arhivă administrativă” („de depozit” și „curentă”), „arhivă generală”, „registratură curentă”, „registratură de depozit” ș.a.

Urmează capitolul „Prearhiva și gestiunea documentelor emise de instituții” (p. 31—45), în care este trecută, mai întâi, în revistă problema prearhivării atât în Italia, cât și în alte țări, după care se face legătura cu „arhivele intermediare” și „virtele” documentelor, acestea din urmă fiind stabilite la patru: „registratura curentă” sau „arhiva curentă” — de la 0 la 5 ani, „registratura de depozit” sau „arhiva de depozit” — de la 5 la 15—20 de ani, „prearhiva” — de la 15-20 la 40-50 de ani și „arhiva”

matice — sursă importantă a studiilor balcanice”.

O rubrică de „Note bibliografice” încheie acest număr deopotrivă necesar și interesant.

MAGDALENA STOICĂESCU

(propriu-zisă) de competența exclusivă a administrației arhivistice — peste 50 de ani. Un „appendice” la primele două capitole, purtând titlul „Arhiva: o noțiune controversată în doctrină și în legi” (p. 46—66), analizează pe larg termenul de arhivă, cu semnificațiile (în număr de cinci) pe care le are în limba italiană.

Se trece apoi la capitolul „Modurile de dispunere originară a documentelor în instituția creatoare” (p. 67—85), care cuprinde mai multe opinii asupra problemei și diferențele care au existat în această privință, începând din secolul al XVI-lea, în unele țări din Europa. Autorul distinge trei moduri de dispunere originară a documentelor: „pe serii”, „după titular” și potrivit clasificării zecimale universale. Urmează „Înregistrarea documentelor” (p. 86—96), cu un scurt istoric al acestei operațiuni din antichitate până în zilele noastre, după care se tratează „înregistrarea abreviată” și se fac unele considerații asupra evoluției viitoare a sistemelor de registratură.

Capitolul următor este intitulat „Problema fundamentală a arhivisticii: ordonarea arhivei. Așa numitele metode de ordonare” (p. 97—104). Sunt înfățișate, pe scurt, metodele utilizate în Italia și în diverse alte țări: „ordonarea cronologică”, „ordonarea alfabetică după nume de persoană”, „ordonarea geografică”, „ordonarea zecimală” și „ordonarea pe materii”.

În capitolul „Investigațiile asupra naturii și definiției arhivei” (p. 105—126) se rela și se extinde discuția asupra acestei noțiuni. Se prezintă definițiile care s-au propus de către arhiviștii cunoscuți din diferite țări, începând din secolul al XVIII-lea. Autorul reproduce, de asemenea, propria definiție lansată într-o lucrare publicată în 1970,

după care, prin „arhivă” se înțelege „totalitatea documentelor create de o persoană fizică sau juridică (sau un grup de instituții ori organe ale unei instituții) în cursul desfășurării activității sale, legate totuși între ele printr-o înlănțuire necesară și care, odată pierdut interesul pentru desfășurarea activității însăși, au fost selectate pentru conservare ca bunuri culturale” (p. 124—125). Așa cum se știe, în arhivistica românească noțiunea de „arhivă” are un sens mai larg, cuprinzând nu numai documentele de păstrare permanentă, ci și pe cele de păstrare temporară pînă la eliminarea lor.

Urmează capitolele „Consecințe: reconstituirea ordinii originare constituie unica metodă eficientă de ordonare a arhivei” (p. 127—139), în care se înfățișează „metoda istorică”, „principiul provenienței” și „respectarea fondurilor”, cu concluzia de a se cerceta pentru această reconstituire „nu conținutul, ci instituțiile” și „Probleme ale aplicării principiului ordonării după metoda istorică” (p. 140—149). La aceste două capitole este atașat o anexă cu titlul „Ordonarea arhivei: noi discuții” (p. 150—170), avînd o concluzie demnă de a fi relevată: „Numai reconstituirea necondiționată a ordinii originare satisface orice exigență științifică”.

În capitolul „Inventarul și cercetarea din punctul de vedere al beneficiarului arhivei. Cotarea arhivistică” (p. 171—182) este tratată operațiunea care succede ordonării, prin care se realizează evidența de bază a documentelor. Unul dintre subcapitole este intitulat foarte sugestiv: „Adevăratul inventar este istoria instituției care a creat arhiva”.

„Principii antitetice: revendicarea, preemțiunea, exproprierea, păstrarea neîntreruptă”, este titlul capitolului următor (p. 183—194), unde, pe lângă problemele enunțate, este discutată și problema autenticității documentelor, cea a recuperării documentelor de stat ș.a.

Urmează „Vărsămîntul și selecționarea sau trierea documentelor” (p. 195—204), în care se arată, mai întîi, că vărsămîntul („versamento”) este „trecerea documentelor

de la instituțiile care le-au creat la instituțiile însărcinate cu conservarea lor”, în speță deci la Arhivele Statului. În ceea ce privește selecționarea, această operațiune este considerată ca un „compromis între necesitatea teoretică și imposibilitatea practică a conservării integrale a documentelor de arhivă”. Se prezintă unele „modalități și criterii de selecționare” și se abordează, foarte pe scurt, problema atît de spinoasă a substituirii prin microfilm, ca și cea a păstrării „prin eșantioane”.

Capitolul „Consultarea documentelor” (p. 205—214) tratează accesibilitatea cercetării arhivelor în evoluția sa istorică din antichitate pînă în zilele noastre. În același mod este înfățișată și materia capitolului următor, intitulat „Arhive, biblioteci, muzee: afinități și diferențe” (p. 215—227), raporturile dintre cele trei instituții comportînd în prezent ample discuții. Este inserată, din păcate foarte succint, și problema „arhivelor imprimare”.

„Formarea profesională a arhiviștilor” (p. 228—250) este prezentată de asemenea în evoluție istorică. Sînt amintite primele școli de specialitate și cele care funcționează în epoca noastră în diferite țări ale lumii. Capitolul următor, „Organizarea arhivistică națională” (p. 251—264) cuprinde organizarea arhivelor la națiunile cu structură unitară, la cele cu structură federală, organele consultative colective și dependența administrativă și „interministerială” a arhivelor. Ultimul capitol, „Arhivele și organizarea internațională” (p. 265—282) tratează, în principal, soarta documentelor în cazul schimbărilor teritoriale, problemă mult dezbătută după primul război mondial, precum și relațiile internaționale existente între organele de arhivă.

Consultarea lucrării este mult facilitată de un foarte util „Indice de nume de persoane și locuri” (p. 283—296). În încheiere, se dă o listă a unor lucrări în afara arhivisticii, dar utile celor care lucrează în acest domeniu (p. 297—300).

Lucrarea are la bază o bogată bibliografie de specialitate, în care figurează și unele rezultate ale arhivisticii românești, inclusiv

un articol din 1896 al lui N. Iorga despre arhivele de atunci ale României. Este regretabil însă că autorului i-au rămas necunoscute contribuțiile fundamentale în acest domeniu ale reputatului istoric și arhivist Aurelian Sacerdoțeanu, fost director general al Arhivelor Statului, cu atât mai mult cu cât acesta poate fi considerat ca adept al arhivisticii italiene, preluând și adaptând unele dintre principiile ei în arhivele din

România. I-a rămas necunoscută chiar lucrarea de bază a acestuia, *Archivistica*, apărută în anul 1970.

Această observație nu afectează valoarea lucrării lui Elio Lodolini. Ea rămâne ca un bun câștigat pentru arhivistica italiană, ca un prețios îndreptar pentru arhiviștii din întreaga lume.

TUDOR MATEESCU

